

Estetisk-Filosofiska fakulteten

Maria Nilsson

Särbegåvade barn och deras individuella utvecklingsplan

Gifted children
and their individual educational plan

Examensarbete 10 poäng
Lärarprogrammet

Datum: 07-01-23
Handledare: Karin Janson

Abstract

The aim of my survey is to examine how some teachers work with the gifted children's educational plans and how they with help of this plans put together an education that favours the development of the gifted children. The reason I have chosen this topic is that my future profession requires me to see, and to take care of all pupils, irrespectively of their knowledge-level or knowledge-area. My assignment as a teacher also includes, that I, together with the pupil, and his or her custodian, draw up an individual educational plan for the pupil.

I have firstly focused on literature studies and then conducted qualitative interviews with five teachers working in central Sweden. My results were very similar to previous research concerning teachers' attitudes towards gifted children, and the drawing-up of individual educational plans. The teachers in the survey have seen the importance of working with individual educational plans in school, and they are well aware of the possibilities as well as the risks that can occur in the drawing-up of individual educational plans for gifted children.

Research shows a knowledge-shortage, among teachers, concerning gifted children. This is also reflected in the survey. If teachers are to become aware of the gifted children's needs and how to take care of, and develop, these talents by using individual educational plans, they need continuing education about these children. The school must also invest more on continuing education for teachers, about the intentions in current curriculum, if the work with individual educational plans is to be satisfactory.

Keywords: gifted children, aptitude, Individual educational plan, education

Sammanfattning

Syftet med denna undersökning är att undersöka hur några pedagoger beskriver att de arbetar med de särbegåvade barnens individuella utvecklingsplaner och hur de med hjälp av dessa planer skapar en utvecklande och bra lärande miljö för dessa barn. Anledningen till att jag gör detta arbete är att det i min kommande yrkesroll krävs av mig att jag arbetar för att se och ta tillvara på alla elever, oavsett kunskapsnivå eller kunskapsdomän. Mitt uppdrag som pedagog innefattar även att jag, tillsammans med elev och vårdnadshavare, ska upprätta en IUP för eleven.

Jag har först ägnat mig åt litteraturstudier och sedan genomfört kvalitativa intervjuer av fem yrkesverksamma pedagoger i mellansverige. Mitt resultat sammanföll i stort sett med vad forskningen tidigare sa om pedagogernas förhållningssätt gentemot särbegåvade barn och upprättandet av IUP. Pedagogerna i undersökningen tycker det är bra och viktigt att arbeta med IUP i skolan. De är också väl medvetna om både möjligheter och risker som kan uppstå i upprättandet av IUP för särbegåvade barn.

Forskning visar på kunskapsbrist om särbegåvade barn, bland pedagoger. Detta avspeglas också i undersökningen. För att pedagogerna ska bli medvetna om särbegåvade barns behov och hur de kan ta vara på, och utveckla, dessa begåvningar med hjälp av IUP, behöver de få mer kunskap om dessa barn. Skolan måste även satsa mer på att utbilda pedagoger om intentionerna i gällande läroplan för att arbetet med IUP ska fungera tillfredsställande.

Nyckelord: särbegåvade barn, begåvning, Individuell utvecklingsplan, undervisning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING/ BAKGRUND.....	1
2. SYFTE/ PROBLEMFÖRMULERING	3
3. LITTERATURGENOMGÅNG	4
3.1 DEFINITION AV SÄRBEGÅVADE BARNEN	4
3.2 DE SÄRBEGÅVADE BARNENS SVÅRIGHETER OCH MÖJLIGHETER	7
3.3.1 <i>De särbegåvade barnen och deras behov .....</i>	<i>11</i>
3.3.2 <i>Anpassad undervisning för de särbegåvade barnen .....</i>	<i>11</i>
3.4 INDIVIDUELLA UTVECKLINGSPLANER	13
3.4.1 <i>Syftet med IUP .....</i>	<i>14</i>
3.5 SKOLANS UPPDRAG.....	14
4. METOD	16
4.2 UNDERSÖKNINGSGRUPPEN.....	17
4.2.1 <i>Bortfall.....</i>	<i>18</i>
4.3 GENOMFÖRANDET AV UNDERSÖKNINGEN	18
4.3.1 <i>Bearbetning av intervjuerna .....</i>	<i>19</i>
4.4 VALIDITET OCH RELIABILITET	20
5. RESULTAT.....	22
5.1 PEDGOGERNAS TANKAR OM SÄRBEGÅVADE BARN OCH DERAS IUP	22
6. DISKUSSION.....	31
6.1 SVÅRIGHETER ATT DEFINIERA OCH IDENTIFIERA SÄRBEGÅVADE BARN OCH DERAS BEHOV	31
6.3 METODDISKUSSION	35
6.4 FORTSATT FORSKNING	36
KÄLLFÖRTECKNING.....	37
BILAGA 1	
BILAGA 2	

1. Inledning

I Sverige, liksom i flera andra länder, har begreppet elitism slagit hårt mot skolväsendet. Det har betraktats som politiskt otillbörligt att bereda särskild undervisning för elever med en större kapacitet än vad läroplaner ofta menar utgör en normalprestation. Att ge stöd åt inlärningssvaga elever har prioriterats, kanske med all rätt, men samtidigt har man också förnekat att särskilt kapabla barn också har särskilda behov. En överväldigande forskningslitteratur har sedan länge fastställt att särskilt kapabla barn och ungdomar också har både specifika problem och specifika behov (Persson 1997. s.17).

I Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet ,Lpo94, (2006) står det att undervisningen inte kan utformas lika för alla och att:

Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling (s.4).

Enligt mina tolkningar innebär det att skolan skall verka för en skola för alla. Vidare står det i Lpo94 (2006) att ”Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter” (s. 4).

Detta uppdrag ställer stora krav på pedagoger och övrig personal inom skola och kommun. Dagens skola rymmer många elever och alla dessa elever har olika behov och förutsättningar. Det finns barn i skolan som kan få svårigheter och problem i skolarbetet på grund av att de inte uppfyller de uppsatta målen, likväl som det finns elever som kan få problem och svårigheter i skolarbetet på grund av att de med lätthet uppfyller många av skolans uppsatta mål. Alla barn, även de särbegåvade barnen, behöver få sina behov tillgodosedda för att deras utveckling skall fortskrida.

Inom lärarutbildningen och ute på skolorna diskuteras det mycket om hur man skall uppnå en skola för alla, samt hur man på bästa sätt kan utveckla och undervisa elever i behov av särskilt stöd. Allt som oftast innefattar begreppet ”elever i behov av särskilt stöd” de elever som av olika anledningar riskerar att inte nå de uppsatta målen. Sällan räknas de särbegåvade barnen som barn med särskilt behov av stöd, trots att forskare, författare och rekommendationer från

Europarådet pekar åt att dessa barn har behov, som kräver särskilda insatser för att tillgodose och möjliggöra en tillfredsställande utveckling hos dessa barn. Jag håller med Persson (1997) och Wahlström (1995) när de påstår att dessa barn är i behov av särskilt stöd och jag anser att diskussionerna om hur man kan lägga upp undervisningen för dessa barn utifrån deras behov och förutsättningar behöver lyftas upp och belysas i mycket större utsträckning än vad den gör idag. I Grundskoleförordningens 5:e kapitel, 1§ (Förordning 1997:599) kan man läsa att ”Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att eleven kan ha behov av särskilda stödåtgärder, skall rektorn se till att behovet utreds”

Den stora frågan blir då hur man rent praktiskt skapar en undervisningsmiljö som tillgodoser dessa barns behov. Winner (1996), Persson (1997) och Wahlström (1995) pekar på olika stödåtgärder, som till exempel olika former av grupperingar och acceleration som möjliga åtgärder för dessa barn. Dessa olika former av åtgärder kan vara värda att diskuteras både en och två gånger. Men jag tror att den viktigaste faktorn för en bra undervisning för dessa elever ligger, som både Persson och Wahlström vill lyfta fram, i att dessa barn blir sedda och att man som pedagog försöker anpassa och skapa en bra pedagogik anpassat efter de särbegåvade barnen.

En möjlighet för en bra och genomtänkt pedagogik för dessa barn är en väl genomarbetad Individuell utvecklingsplan (IUP) Jag tror att dessa individuella utvecklingsplaner har förutsättningar att bli utmärkta verktyg för att tydliggöra alla elevers kunskapsutveckling, även kunskapsutvecklingen hos de särbegåvade barnen.

För att IUP`n ska bli det verktyg som det är tänkt att vara, behöver pedagogerna lägga ner mycket tid och kraft på att utveckla och sätta sig in arbetet med IUP. Likaså behöver kunskapen om de särbegåvade barnens behov utvecklas hos många yrkesverksamma och blivande pedagoger. Jag hoppas att jag, med min rapport, kan väcka nyfikenheten och viljan att lära mer om dessa barns behov och hur man på ett bra sätt kan utveckla dessa barns lärandeprocess med hjälp av deras IUP.

2. Syfte/ Problemformulering

Syfte

Syftet med denna undersökning är att undersöka hur några pedagoger beskriver att de arbetar med de särbegåvade barnens individuella utvecklingsplaner och hur de med hjälp av dessa planer skapar en utvecklande och bra lärande miljö för dessa barn.

Problemformulering

- Vad är särbegåvning och hur kan de särbegåvade barnen identifieras?
- Vad innebär de individuella utvecklingsplanerna och hur kan man med hjälp av dessa skapa en bra och utvecklande lärande miljö för de särbegåvade barnen?

3. Litteraturgenomgång

I min litteraturgenomgång har jag valt att beröra de delar av min problemformulering som behandlar vad särbegåvning är, identifiering av särbegåvning, samt svårigheterna kring de särbegåvade barnens natur och situation. Vidare har jag valt att undersöka vad de individuella utvecklingsplanerna innebär, samt hur man med hjälp av de individuella utvecklingsplanerna kan bemöta och hjälpa de särbegåvade barnen på bästa sätt.

3.1 Definition av de särbegåvade barnen

Enligt Persson (1997) är definitionen av särbegåvning ingen lätt uppgift. Det finns för närvarande ingen heltäckande, enhetlig och allmänt accepterad definition av vad särbegåvning är. En av svårigheterna med att ge barn med särskilda förmågor en enhetlig teoretisk definition beror bl.a. på att olika länder använder sig av olika begrepp för att definiera dessa barn. I Sverige använder vi gärna, i vardagligt tal, ordet begåvad när det gäller personer med enastående förmågor. Enligt Persson är detta ett otillfredsställande ordval, eftersom man då antar att det finns obegåvade personer. Persson menar att alla är begåvade, men alla är inte enastående eller exceptionellt kapabla. Därför anser han att ordet särbegåvad är ett mer lämpligt ordval att använda för denna grupp av individer.

Persson (1997) rekommenderar att definitionen av begreppet särbegåvning utgår från denna breda definition, som också är tillämpningsbar för i princip alla domäner:

Den är särbegåvad som kontinuerligt förvånar både kunskapsmässigt och tillämpningsmässigt genom sin osedvanliga förmåga i ett eller flera beteenden. Ett beteende i detta sammanhang förstås som en mänsklig prestation, aktivitet eller funktion (Persson 1997, s.50).

Persson (1997) menar att man inte kan identifiera de särbegåvade barnen utifrån deras beteende, utan hävdar att identifiering av de särbegåvade och hur de särbegåvade fungerar och beter sig måste behandlas var för sig. För att sammanfatta vissa särdrag hos de särbegåvade och se skillnader mellan normalbegåvade och särbegåvade kan man säga att särbegåvade individer tänker på ett annat sätt, vilket Persson menar kommer sig av att dessa personer vet mer än andra. Deras kunskaper och insikter förvånar ofta omgivningen. De har också ett bättre minne, bättre inlärningsförmåga och bättre förmåga att tillämpa sin kunskap i olika

situationer än individer med normalbegåvning. Persson säger också att de särbegåvade är ovanligt nyfikna till sin natur och de har ett stort behov av att lära sig och upptäcka nya saker. Winner (1996) tar upp tre drag, som enligt henne, är typiska för särbegåvade barn.

1. *Brådmogenhet.* De särbegåvade barnen är brådmogna, d.v.s. de försöker behärska en domän eller kunskapsområde mycket tidigare än andra barn och de gör framsteg inom domänen mycket snabbare än andra.
2. *De särbegåvade barnen envisas med att gå i sin egen takt.* De särbegåvade barnen undervisar sig själva en stor del av tiden. Dessa barn lär sig snabbare och på ett mer kvalitativt annorlunda sätt
3. *En rasande iver att behärska.* De särbegåvade barnen är starkt motiverade och drivs av ett intensivt intresse och en intensiv iver att behärska. De har en förmåga att kunna fokusera på ett, för dem, intressant domän. Kombinationen av ett starkt intresse för en domän och förmågan att lära med lätthet bidrar till höga prestationer inom en viss domän.

Enligt Persson (1997) kan särbegåvning uttryckas inom många olika domängrupper bl.a. idrottslig, kommunikativ, akademisk, språklig, konstnärlig och teknisk. Alla dessa grupper har sina egna specifika särdrag eller egenskaper och det gör att det är svårt att fastställa några gemensamma drag för alla särbegåvade oavsett domängrupp.

Svårigheterna med att fastställa gemensamma drag för de särbegåvade beskrivs också av Wahlström (1995). Wahlström använder sig av begreppet begåvad i sitt försök att beskriva dessa barn och hon säger att man kan vara begåvad inom ett flertal olika domäner, men att det finns vissa gemensamma nämnare oavsett domäntillhörighet. Enligt Bloom (citerad i Wahlström 1995) är detta de gemensamma drag som särbegåvningar, oavsett domän, uppvisar:

- Villighet att göra en stor arbetsinsats (övning, tid, ansträngning) för att bli så duktiga som de önskar.
- Tävlingsinriktad på sitt område och fast besluten att göra sitt bästa till vilket pris som helst.
- En förmåga att snabbt lära sig nya tekniker, idéer eller processer inom sitt område (Wahlström 1995, s 29)

Wahlström (1995) påstår också att alla dessa definitionslistor blir ganska ointressanta p.g.a. särbegåvningsens mångfald inom olika områden. Wahlström menar att barn kan visa stora kunskaper och färdigheter, såsom att någon kan skriva poesi eller lära sig saker utantill utan ansträngning. Någon kan blanda en kortlek snabbt och någon annan har sinne för form och färg. Någon kan visa på stort tålamod medan någon annan kan addera tal snabbt och enkelt. Wahlström menar att om vi ser på dessa färdigheter som ledtrådar till någons begåvning så kommer vi att upptäcka många begåvningar.

Istället för begreppet särbegåvning som Winner (1996) och Persson (1997) använder sig av, använder sig Gardner (1999) av begreppet intelligens för att beskriva begåvning. Gardner (1999) definierar intelligens som en *"biopsykologisk potential för att bearbeta information som kan aktiveras i en kulturell miljö i avsikt att lösa problem eller skapa produkter som är värdefulla inom en kultur"* (s. 40).

Enligt Gardner (1999) har alla människor flera olika intelligenser och dessa har han valt att kalla för de multipla intelligenserna. Gardner delar upp intelligenserna inom åtta områden och han menar att alla barn borde få möjlighet att utvecklas inom alla dessa intelligenser varje dag. Gardner menar att användandet av multipla intelligensteorin kan stimulerar både lärare och elev när det gäller att formulera studieplaner för eleverna. Vidare säger Gardner att människor besitter alla dessa intelligenser, men alla intelligenser är inte lika utvecklade hos alla människor. De åtta områden som Gardner har delat upp intelligenserna i är:

- *Verbal-lingvistisk intelligens*
- *Logisk- matematisk intelligens*
- *Musikalisk- rytmisk intelligens*
- *Kroppslig-kinestetisk intelligens*
- *Visuell- spatial intelligens*
- *Interpersonell intelligens.*
- *Intrapersonell intelligens.*
- *Naturintelligens*

Gardner (1999) talar för att det finns ytterligare två möjliga intelligenser, nämligen den andliga intelligensen och den existentiella intelligensen. Men Gardner(1999) ställer sig frågande till om dessa intelligenser kan ses som egna intelligenser eller om dessa är en utveckling och stimulans av de grundläggande intelligenserna. Gardner (1999) säger att det känns lockande med ytterligare intelligenser, men ”Jag finner fenomenet tillräckligt förvirrande och avståndet från de andra intelligenserna tillräckligt stort – åtminstone för den här gången.”(s. 66)

Jag anser att ordet särbegåvad och den definition av särbegåvning som Persson(1997) använder är en bra benämning och beskrivning av dessa barn. Därför har jag valt att utgå från Perssons definition när jag använder begreppet särbegåvade barn i mitt arbete. (bilaga 1)

3.2 De särbegåvade barnens svårigheter och möjligheter

Persson (1997), Wahlström (1995) och Winner (1996) visar på svårigheterna med att identifiera och definiera de särbegåvade barnen, detta kan medföra att dessa barn kan få problem i skolan. Persson och Wahlström påstår också att många yrkesverksamma pedagoger saknar specifik kunskap om dessa barns särskilda behov och situation, vilket de anser bidra till svårigheter och problem för dessa barn i skolan.

3.2.1 Winners nio myter om de särbegåvade barnen

Winner (1996) lyfter fram nio myter, eller missuppfattningar, som florerar kring begreppet särbegåvade barn.

Myt 1. Generell särbegåvning

Det är ofta de barn med stor akademisk förmåga som betraktas som särbegåvad och en vanlig missuppfattning är att om en person visar på stor akademisk förmåga förväntas det att denna person prestera högt inom hela det akademiska området. Men det har visat sig att det snarare är tvärtom, barn har allt som oftast både svaga och starka sidor inom det akademiska arbetsområdet. Det kan vara så att en elev kan vara särbegåvad inom ett akademiskt område och samtidigt visa på inlärningssvårigheter inom ett annat

Myt 2. Talangfull, men inte särbegåvad ?

Barn som visar på stor förmåga inom de akademiska områdena, som kan mätas med hjälp av IQ test, kallas för särbegåvade. Barn som visar på stor skicklighet inom andra områden som till exempel musik, idrott, bildkonst eller dans kallas för talangfulla. Det visar att man delar upp barn i två kategorier, vilket Winner (1996) menar är fel eftersom det inte finns belägg för att göra en sådan fördelning.

Myt 3. Exceptionell IQ

Även om vi benämner barn med stor förmåga inom den musik eller konst som talangfulla förutsätter vi att dessa barn besitter en hög intelligens kvot, ett högt IQ. IQ - tester mäter enbart en begränsad uppsättning av våra mänskliga förmågor och det finns inga bevis för att stor musikalisk eller konstnärlig förmåga kräver ett högt IQ. Det finns individer som visar på stor förmåga inom domänspecifika områden trots att de, enligt de gällande IQ kriterierna, betraktas som utvecklingsstörda.

Myt 4 & 5. Arv/ Miljö

Det finns en stark tro till att särbegåvning är medfödd och att miljön är av ringa betydelse för särbegåvningens utveckling. Likväl finns det en uppfattning om att särbegåvning är en produkt av ihärdiga och hängivna föräldrar och lärare. De som menar att särbegåvning är en produkt av ihärdiga vuxna hävdar att idog träning, som påbörjas i tidig ålder, är det enda som behövs för att ”skapa” ett särbegåvat barn. Detta synsätt bortser helt från biologins roll, vilket enligt Winner (1996) är fel då både miljö och biologi spelar en viktig roll för att en särbegåvning skall utvecklas.

Myt 6. Den pådrivande föräldern

Det finns de som säger att särbegåvade barn är en produkt som skapats med hjälp av överambitiösa föräldrar som är fast beslutna att deras barn ska bli framgångsrika. Föräldrar uppmuntras att låta barnen få en normal barndom och avråds för att pressa sina barn för mycket eftersom risken annars är stor att allt intresse för att prestera försvinner.

Winner (1996) menar att föräldrar till särbegåvade barn ofta starkt delaktiga i främjandet av deras förmåga, men detta är ej något negativt utan detta engagemang är snarare en förutsättning för att barnets särskilda förmåga skall utvecklas.

Myt 7. Att utstråla psykologiskt välbefinnande.

Det finns psykologer som utmålar de särbegåvade barnen som populära, välanpassade och visa på både psykologisk och fysisk välbefinnande. Men det har visat sig att dessa barn snarare blir stämplade som töntar och ofta är socialt isolerade och olyckliga, d.v.s. om de inte har haft turen att träffa andra barn som liknar dem själva. Bilden av det välanpassade och populära barnet passar enbart in på de måttligt särbegåvade och inte på de exceptionellt särbegåvade.

Myt 8. Alla barn är särbegåvade

Winner (1996) säger att det inom skolvärlden råder en allmän uppfattning att alla barn har samma inlärningskapacitet och att alla är särbegåvade på sitt sätt. Att påstå att alla barn är lika begåvade i skolämnen leder till ett motstånd mot alla former av specialundervisning för de särbegåvade barnen, vilket är en diskriminering mot dessa barn. Ingen har något emot att barn med en stor musikalisk förmåga eller barn med kroppslig/kinesetisk förmåga får mer avancerad undervisning utanför skolan, men barn med akademisk eller konstnärlig förmåga blir lämnade åt sitt öde. Dessa barn får ofta lära sig själva, men att ge stödundervisning till dessa elever handlar inte om att stödja elitism. Dessa barn är inte i mindre behov av specialundervisning än barn med inlärningssvårigheter.

Myt 9. Särbegåvade barn blir framstående vuxna

Allt som oftast antar man att särbegåvade barn blir framstående nyskapare som vuxna. Högt IQ anses ofta hänga samman med en stor kreativitet. Men det har visat sig att särbegåvning inte per automatik bidrar till stor framgång i vuxen ålder utan många av de exceptionellt särbegåvade blir utbrända. Winner (1996) hävdar att det krävs mycket mer än bara särbegåvning för att nå framgång i livet. Tillsammans med förmågans nivå är faktorer som personlighet, familjemiljö, motivation och slumpen viktiga aspekter för att förutspå livets gång.

Winner (1996) säger att det är viktigt att studera särbegåvning. Genom att lyfta fram och sticka hål på dessa myter eller missuppfattningar som finns om de särbegåvade barnen, försöker hon att bredda kunskapen om dessa barns situation. Vidare hävdar Winner att kunskap om de särbegåvade är viktig både för samhället och för den vetenskapliga insikten om människans kapacitet. Forskningen om särbegåvade kan, enligt Winner, berätta många viktiga företeelser om hur det mänskliga medvetandet kan fungera. Enligt Winner kan man skapa en större och vidare bild av det mänskliga medvetandet genom att se på följande forskningsfynd som framkommit ur dessa nio myter.

- Att ha hög IQ är irrelevant för särbegåvning inom konst och musik.
- De särbegåvades hjärnor är atypiska.
- Familjen spelar en mycket viktigare roll för utveckling av talang än vad skolan gör.
- Liksom fallet är med handikapp, kan särbegåvning leda till sorgsenhet och social isolering.
- Personlighetsdrag ger en pålitligare förutsägelse om vad som kommer att ske när de särbegåvade barnen uppnår vuxen ålder än vad barnets grad av särbegåvning gör. (Winner 1996, s. 21)

I det svenska förordet till Winner (1996) välkomnar Persson denna bok som ett viktigt bidrag vilket fyller ett stort kunskapsbehov som vanligtvis inte behandlas vid landets lärarutbildningar. Persson menar att den svenska debatten om de särbegåvade barnen ofta utgår från de myter och missuppfattningar som Winner valt att skriva om i sin bok.

3.3 Skolan och de särbegåvade barnen

Både Gardner (1999) och Persson (1997) påstår att skolan inte stimulerar och tar hänsyn till varken intelligensernas eller särbegåvningens mångfald, utan att skolan ser nästan uteslutande på vissa intelligenser eller domäner som ett tecken på särbegåvning. Enligt Gardner är det främst verbal-lingvistisk och logisk-matematisk intelligens som värdesatts i skolorna.

Persson säger att när lärare som han träffat ska beskriva vad det innebär att vara särbegåvad i klassrummet nämns kunskaper inom de traditionella teoretiska ämnena och elevernas förmåga att lära sig vissa ämnen snabbt som ett tecken på särbegåvning. Han hävdar att ingen av de hundratals lärare som han pratat med nämner att förmågan att samarbeta, förmågan att kommunicera och förmågan till initiativ är tecken på särbegåvning.

3.3.1 De särbegåvade barnen och deras behov

Wahlström (1995) hävdar att alla människor, både barn och vuxna, har vissa fundamentala behov och dessa behöver tillgodoses för att individen ska fungera väl ihop med andra och enskilt. Wahlström (1995) påstår vidare att ” *De viktigaste behoven är att tillhöra en grupp, att känna trygghet i den gruppen och att bli sedd av kamrater och vuxna* ” (s.98). De särbegåvade barnen har speciella behov och om dessa blir tillgodosedda, menar Wahlström, att dessa barn har möjlighet att använda sin kunskap på ett bra sätt.

Enligt Wahlström (1995) har de särbegåvade barnen många behov. Bland annat har de behov av att få fördjupa sig i det de läser, att få ställa höga krav på sig själva, att få ifrågasätta generaliseringar och att få utforska ämnen som kanske inte stämmer överens med intressen som barn i samma ålder har. De behöver också få tid att tänka och få möjligheten att arbeta i sin egen takt, oavsett om det är snabbt eller långsamt.

Europarådet har i sin rekommendation slagit fast att de särbegåvade barnen har behov av särskild undervisning och särskilt stöd. Där kan man läsa att

Whereas for practical purposes education systems must be set up so as to provide adequate education for the majority of children, there will always be children with special needs and for whom special arrangements have to be made. One group of such children is that of the highly gifted (Council of Europe. Recommendation 1248, 1994).

3.3.2 Anpassad undervisning för de särbegåvade barnen

Winner (1996) hävdar att det finns en mängd forskning som visar att särskilda insatser och undervisningsprogram behövs för de särbegåvade. Hon skriver att frågan om gruppering efter förmåga är hett debatterad i många länder. De starkaste argumenten mot gruppering efter

förmåga är att de elever som "blir kvar" känner sig obegåvade och får skadad självaktning. De som argumenterar mot elevgruppering efter förmåga hävdar att alla elever oavsett gruppstillhörighet blir lidande och gruppdelning efter förmåga leder till elitism och arrogans.

Argumenten för gruppering efter förmåga hävdar motsatsen, de elever som inte tillhör de högpresterande får snarare högre självaktning efter som de slipper jämföra sig med de högpresterande barnen. Ett annat argument som förespråkar för en gruppering är att om man inte grupperar eleverna så läggs undervisningen på en låg nivå, för att alla ska hinna med. Det i sin tur gör så att skolan kommer att misslyckas med att tillgodose de högpresterande barnens behov. (Winner 1996)

En annan form av anpassad undervisning för de särbegåvade barnen är acceleration. Enligt Persson (1997) finns det olika former av acceleration, men den mest erkända formen för acceleration är årskurseliminering, som även praktiseras i Sverige. Årskurseliminering innebär att man flyttar upp vissa barn en eller ett par årskurser. Denna åtgärd kan, enligt Persson, medföra vissa problem eftersom eleven då flyttas från sina jämnåriga kamrater. Enligt Winner (1996) bygger argumenten mot årskursacceleration på att de barn som accelererar inte passar in och kommer att få svårt att anpassa sig i en klass där övriga elever är äldre. Winner säger att förespråkarna för årskursacceleration menar att man inte räddar barnet från utanförskap genom att tvinga ett barn att gå kvar i sin årskurs. Dessa barn känner ingen eller lite samhörighet med jämnåriga barn, och det medför att de kommer att hamna utanför. De som förordar årskursacceleration hävdar att det är mycket viktigare att placera barn efter deras intellektuella förmåga, än att placera dem efter ålder och fysisk storlek. Enligt Winner är utbildningsnivå i våra skolor för låg och om vi höjde den för alla elever skulle många åtgärder för de särbegåvade inte behövas, utan alla elever, även de måttligt begåvade barnen, skulle tjäna på att nivån höjs.

Persson (1997) säger att ämnesvis acceleration troligen är den form av acceleration som många lärare använder sig av när de upptäcker elever med ett begär efter nya uppgifter och som dessutom nästan alltid blir klara först. Det går ut på att pedagogen letar upp andra och svårare uppgifter i det ämne som eleven behöver särskild stimulans. Persson menar att problemet med ämnesvis acceleration kan vara att läraren, allt eftersom det dagliga behovet uppstår, letar upp lämpliga uppgifter. Persson påstår att dessa accelerationsuppgifter kräver lika mycket planering

och målinriktning som andra uppgifter som ges till övriga klassen eller elever med inlärnings svårigheter.

Även Persson(1997) beskriver olika former av grupperingar och acceleration, samt för och nackdelar med dessa. Men det viktigaste, enligt Persson, är att ge dessa barn legitimitet. Dessa barn måste få veta att deras förmåga är accepterad och värdefull. Därför måste de uppmuntras och ges tillfällen att använda sig av sin speciella förmåga för att kunna utvecklas fullt ut. Persson (1997)säger att ” *Den enda bärande pedagogiska principen som möjligen kan betraktas som basen för en eventuell metod är principen om legitimitet*” (s. 283).

Även om Wahlström(1995) också beskriver olika former av metoder för att hjälpa dessa barn, är hennes huvudargument mer riktad till att använda sig av en bra pedagogik. Hon menar att man med hjälp av en divergent pedagogik kan hjälpa alla barn, både de särbegåvade och de måttligt begåvade barnen. Den divergenta pedagogiken består av s.k. öppna frågor som kan ha många svar. Motsatsen till divergent pedagogik är konvergent pedagogik som är likriktad och frågorna kan bara ha ett svar. Enligt Wahlström kan man med hjälp av en divergent pedagogik arbeta mer individanpassat, både i grupp och enskilt, eftersom alla elever kan anpassa sitt arbete efter mognadsnivå och kompetens.

3.4 Individuella utvecklingsplaner

Regeringen har slagit fast att alla elever i grundskolan skall ha en individuell utvecklingsplan från och med 2006-01-01. I Grundskoleförordningens 7:e kapitel, 2 § (förordning 2005:179) står det att:

Vid utvecklingssamtalet skall läraren i en framåtsyftande individuell utvecklingsplan skriftligt sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven skall nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna. Utvecklingsplanen kan även innehålla överenskommelser mellan lärare, elev och vårdnadshavare. Informationen vid utvecklingssamtalet bör grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i relation till målen i läroplanen och kursplanerna (Grundskoleförordningen 2005:179).

3.4.1 Syftet med IUP

Syftet med IUP, Individuell utvecklingsplan, är att eleven tillsammans med vårdnadshavare och lärare ska lägga upp en plan som skall leda till att utveckla eleven mot de mål och riktlinjer som finns i läroplanerna och kursplanerna. IUP`n ska vara framåtsyftande och användas som ett redskap för att främja elevens utveckling. Eleven ska vara med och utforma sin IUP och elevens vilja och motivation att gå vidare i sitt eget lärande ska uppmuntras och stödjas. IUP`n ska även ses som ett verktyg som ska följa eleven som en röd tråd genom skoltiden, vilket bidrar till att skapa kontinuitet i elevens lärande och underlättar arbetet med överlämnandet mellan olika skolformer (Skolverket 2005).

Enligt Wretman (2006) har regeringen slagit fast att alla elever i grundskolan skall ha en individuell utvecklingsplan eftersom skolan inte arbetar fullt ut mot de mål som finns i läroplaner och kursplaner. Den bristande måluppfyllelse som finns ute på skolorna kan, enligt regeringen, minska med hjälp av IUP. Arbetet med IUP ska leda till ökad måluppfyllelse genom att man dokumenterar processen mot måluppfyllelse. Genom ett mer medvetet arbete med bedömning av elevernas lärande genom hela grundskolan kan man få en ökad måluppfyllelse i skolan (Wretman 2006).

3.5 Skolans uppdrag

Enligt Lpo94 har skolan i uppdrag att stimulera individen till att inhämta kunskap. Tillsammans med hemmet skall skolan stödja eleverna i deras utveckling mot ansvars-kännande människor. Likaså skall verksamheten i skolan svara upp mot uppställda mål. Dessa mål är *mål att sträva mot*, som skall ange inriktningen på skolans arbete *och mål att uppnå*, som syftar till den kunskapsnivå som eleverna minst skal ha uppnått när de lämnar skolan. Skolan skall sträva mot att varje elev tar ett personligt ansvar för sin utveckling och läraren skall fortlöpande informera elevens vårdnadshavare om elevens utveckling och skolsituation (Lpo94 2006).

Wretman (2006) säger att mål att sträva mot och mål att uppnå skapar förvirring. Han menar att mål att sträva mot bygger på den nya läroplanens kunskapssyn, medan mål att uppnå, i många fall utgår från skolans gamla synsätt. Wretman säger att målen att sträva mot ska styra undervisningen, men dessa mål ger inga punkter att arbeta efter utan bara en färdriktning. Enligt Wretman ska målen att uppnå inte ligga till grund för utformandet av innehållet i undervisningen, fast dessa mål ska ses som underlag för betyget godkänt. Problemet blir att lärarna inte får helheten att gå ihop.

Läroplanskonstruktörerna har sagt att Lpo 94 inte ska vara metodföreskrivande och de professionella (lärarna) själva ska få avgöra hur undervisningen ska bedrivas.[...] Med andra

ord säger läroplanskonstruktörerna att nu har vi bestämt vad ert arbete ska leda fram till, men hur ni ska göra får ni lista ut själva (Wretman, 2006. s.5).

Wretman (2006) anser att skolan inte kan göra framsteg utan användbara pedagogiska verktyg. Det är utifrån detta perspektiv som han menar att de individuella utvecklingsplanerna inte kan stödja skolan i deras arbete mot ökad måluppfyllelse. Wretman menar att det krävs fortbildning av lärare och skolledare för att tanken med IUP ska kunna uppfyllas. Vidare säger Wretman (2006) ” *Men-om dessa individuella planer sätts in i en undervisning som vilar på de värderingar och den syn på kunskap och lärande som Lpo 94 har, blir de ett kraftfullt hjälpmedel för den enskilde elevens fortsatta lärande*” (s.6).

4. Metod

Mitt arbete börjar med en litteraturstudie om IUP och om de särbegåvade barnen.

Litteraturstudien är en förutsättning för att kunna förstå och gå vidare i min undersökning.

Därefter följer en empirisk studie i form av intervjuer med fem yrkesverksamma lärare i en kommun i mellansverige.

4.1 Val av metod

För att utveckla mina kunskaper om IUP och de särbegåvade barnen behövde jag, för att kunna gå vidare i genomförandet av mitt arbete, göra explorativa undersökningar. Syftet med de explorativa undersökningarna var att på ett allsidigt sätt belysa ett visst problemområde, samt att inhämta så mycket kunskap som möjligt inom området. (Patel & Davidson 1994) Mina explorativa undersökningar innebar att jag tog del av en hel del litteratur och forskningsrapporter inom mitt problemområde.

Den empiriska studien består av intervjuer. Jag intervjuade fem yrkesverksamma pedagoger från olika skolor i en kommun i mellansverige. Intervjuerna i min undersökning är av kvalitativ karaktär och med låg grad av standardisering och en relativt låg grad av strukturering. Det innebär att frågorna som ställs under intervjun är öppna. Enligt Johansson och Svedner (2004) kännetecknas den kvalitativa intervjun av att endast frågeområdena är förutbestämda medan följdfrågorna anpassas efter respondentens svar.

”Syftet med den Kvalitativa intervjun är att få den intervjuade att ge så uttömmande svar som möjligt om det intervjun behandlar. Då måste frågorna anpassas så att intervjupersonen får möjligheten att ta upp allt hon har på hjärtat” (Johansson och Svedner 2004. s. 25).

Jag valde att arbeta med öppna frågor utifrån ett visst frågeområde. Detta gjorde jag eftersom jag inte ville begränsa mina respondenters möjligheter att svara utifrån egna åsikter och erfarenheter runt frågeområdet. Som stöd, både för mig som intervjuar och för de intervjuade, använde jag mig av en intervjuguide (bilaga 2). Intervjuguiden beskrev vilka frågeområden som skulle bearbetas. Enligt Kylén (1994) blir guiden som en dagordning och intervjuguiden passar för öppna frågor och ger då intervjun en karaktär av samtal. Anledning till att jag valt denna metod är att den lämpar sig bäst utifrån syftet med min empiriska undersökning.

För att få ut så mycket som möjligt av intervjuerna och för att kunna lägga fokus på vad som sades spelades dessa intervjuer in med hjälp av en MP3 spelare. Enligt Ekholm och Fransson (1994) finns det både fördelar och nackdelar med inspelade intervjuer. Enligt författarna är inspelade intervjuer, som metod, överlägsen andra metoder i det avseendet att det ger intervjuaren en möjlighet att granska sig själv och sitt agerande.

Det finns dock vissa nackdelar med att banda intervjuerna. Enligt Ekholm och Fransson (1994) kan respondenterna bli osäkra och nervösa om man spelar in dem. En annan nackdel som finns är, enligt Ekholm och Fransson (1994), att efterarbetet med att skriva ner intervjuerna är väldigt tidskrävande. Jag anser dock att fördelarna med bandade intervjuer är fler än nackdelarna. Därför bedömer jag att inspelade intervjuer är den bästa metoden för mitt arbete.

Jag valde att göra en provintervju innan jag gjorde mina undersökningsintervjuer. Anledningen till detta är att jag är en ovan intervjuare och en provintervju ger mig en möjlighet att granska mig själv. Eftersom jag är en ovan intervjuare, ansåg jag att en inspelad provintervju var nödvändig för att upptäcka och minimera eventuella brister i mitt agerande som intervjuare. Likaså ger en provintervju en möjlighet att ändra om i frågeställningen, om det visar sig att frågorna till exempel är otydliga eller inte fyller ett relevant syfte för undersökningen. Ekholm och Fransson (1994) anser också att inspelade intervjuer, gör att intervjuaren i lugn och ro kan skriva ner det som är väsentligt att rapportera. En annan fördel, som författarna lyfter med inspelningar, är att man minimerar risken för att i efterhand omtolka informationen som man fått fram genom undersökningen.

4.2 Undersökningsgruppen

Undersökningsgruppen begränsas till fem pedagoger, yrkesverksamma i en kommun i mellansverige. Fyra av de medverkande pedagogerna är kvinnor och en pedagog är man. Pedagogerna är fördelade på tre skolor i kommunen och deras verksamhetsområde innefattar grundskolans tidigare år. Anledning till att jag gjort denna avgränsning inom verksamhetsområde är att det är inom skolans tidigare år som jag ämnar arbeta i när jag blir yrkesverksam. Jag har då, utifrån mina egna intressen, valt att fokusera min undersökning till att gälla denna åldersgrupp. Alla är utbildade pedagoger med olika lång yrkeserfarenhet inom skolan. Undersökningsgruppen är inte slumpmässigt utvald. Jag har valt att göra ett

bekvämlighetsurval, vilket innebär att pedagogerna som medverkar i undersökningen är kända för mig sedan tidigare. Jag har kommit i kontakt med pedagogerna i min undersökning genom min verksamhetsförlagda utbildning inom lärarutbildningen

För att bibehålla pedagogernas anonymitet har jag valt att ge pedagogerna fiktiva namn i arbetet. Jag har gett respondenterna namnen: Anna, Marie, Karin, Leif och Ingrid. Nedan följer en tabell över pedagogernas nuvarande verksamhetsområde och verksamma år inom skolan.

Respondenter	Antal verksamma år	Verksam i årskurs
Anna	5-10 år	Årskurs 4
Marie	5-10 år	Årskurs 2
Karin	Över 30 år	Årskurs 5
Leif	Över 30 år	Årskurs 4-6
Ingrid	Över 30 år	Årskurs 1-3

Jag blev positivt mottagen av respondenterna och de tyckte att min undersökning berörde ett intressant frågeområde och de var positivt inställda till att delta i undersökningen.

4.2.1 Bortfall

Jag hade kontaktat sex pedagoger, som alla skulle medverka i min undersökning. Tyvärr kunde inte den sjätte intervjun genomföras på den tilltänkta dagen och blev därmed inställd. På grund av det snäva tidsschemat och att skolorna snart skulle ha jullov, fanns det ingen möjlighet att genomföra intervjun inom tidsramen för mitt arbete. Frågan blir då om, eller i vilken grad, tillförlitligheten i min undersökning kan ha försämrats på grund av detta bortfall. Vid analysen av resultatet bedömde jag att en sjätte intervju inte behövde genomföras.

4.3 Genomförandet av undersökningen

Jag gjorde fältintervjuer, det vill säga intervjuer som utförs på respondentens hemmaplan. Varje respondent fick själv bestämma lämplig tid och plats för genomförandet av intervjun,

eftersom jag eftersträvade att få en så trygg intervjumiljö som möjligt (Stukát 2005). Tre av intervjuerna skedde på respondenternas arbetsplats och två av intervjuerna genomfördes i respondenternas hem.

Jag tog kontakt med respondenterna och frågade om de ville delta i min undersökning. Jag informerade dem om mitt frågeområde, om syftet med min undersökning och om tillvägagångssättet för genomförandet av intervjuerna. Eftersom jag hade en önskan att använda mig av en Mp3 spelare för att spela in intervjuerna gick jag genom vad detta innebar för respondenten ifråga om deras anonymitet, samt hur jag skulle använda mig av dessa inspelningar. Det fanns önskemål från respondenterna att få vara anonyma och jag försäkrade, i enlighet med konfidentialitetskravet (Stukát 2005), att ingen annan än jag skulle få lyssna på intervjuerna.

Vid varje intervjutillfälle lät jag respondenten ta del i den definition av de särbegåvade barnen (bilaga 1) som jag valt att använda mig av i arbetet. Vidare fick de också ta del av den intervjuguide som jag hade sammanställt i förväg. Intervjuerna varade i drygt en timme vardera.

4.3.1 Bearbetning av intervjuerna

Efter att jag lyssnat igenom intervjumaterialet ett flertal gånger transkriberade jag intervjuerna för att göra dem mer lätthanterliga. Johansson och Svedner (2004) ger en beskrivning på fem olika undersökningsupplägg som kan användas i ett examensarbete. Författarna har valt att kalla dessa upplägg för design. Jag har valt att använda mig av en av Johanssons och Svedners design i mitt arbete, nämligen ”*Analys av lärares eller elevers uppfattningar, synsätt eller begreppsförståelse. Huvud metod är kvalitativ intervju*” (Johansson och Svedner 2004, s.37) Det var, för mig, ett självklart val för denna undersökning eftersom min undersökning består av kvalitativa intervjuer. Vidare säger Johansson och Svedner (2004) att det inom denna design finns tre huvudalternativ för bearbetning av intervjusvaren. Dessa alternativ är, *gruppering efter uppfattning, beskrivning av representativa individer och slutligen gruppering av individer*. Jag har valt att använda mig av alternativet gruppering efter uppfattning eftersom jag finner det alternativet som mest lämpligt utifrån syftet med mina intervjuer. Gruppering efter uppfattning innebar att jag, efter att jag läst igenom utskriften

av intervjuerna flera gånger, letade efter vissa återkommande teman som jag kunde knyta an till syftet med min undersökning. (Johansson och Svedner 2004)

De teman som jag valt att redovisa mitt resultat i har arbetats fram under bearbetningen av litteraturgenomgången samt intervjuerna. Den huvudfråga och de underliggande teman som jag valt att bygga mitt resultat på är:

Beskriv ditt arbete med de särbegåvade barnens individuella utvecklingsplaner och hur kan du med hjälp av dessa, utveckla och skapa en bra lärandemiljö för de särbegåvade barnen?

- Särbegåvade barn – identifiering och behov
- Möjligheter och risker
- Elevens förståelse och delaktighet, samt lärarens ansvar
- IUP - utformning och målfokusering
- Användning av de individuella planerna i undervisningen

Det som respondenterna sagt under intervjuerna har grupperats under dessa teman. Varje tema innehåller underrubriker för att resultatet ska bli så tydligt som möjligt. Jag har även med en del citat från respondenterna, som jag anser förtydligar och lyfter resultatet av min undersökning. Enligt Johansson och Svedner (2004) blir innebörden i undersökningen åskådliggjord och tydlig om man använder sig av en del citat från intervjuerna.

4.4 Undersökningens tillförlitlighet

Enligt Bjurwill (2001) är intervju den bästa undersökningsmetoden för min undersökning eftersom jag ville lyfta fram lärarnas åsikter och beskrivning av hur de arbetar med de särbegåvade barnen och deras individuella utvecklingsplaner. Det finns dock vissa risker med intervjumetoden. Johansson och Svedner (2004) påpekar att en av riskerna med intervjuer ligger i att intervjuaren påverkar svaret genom sina egna värderingar och förväntningar. Johansson och Svedner (2004) säger att resultatet av intervjun kan avspegla intervjuarens egna förutfattade meningar som denna hade före undersökningen. Dessa feltolkningar kan, enligt Johansson och Svedner (2004) undvikas, bland annat genom att ha väl genomtänkta frågeområden eller frågeställningar. Med dessa möjliga risker vidtog jag vissa åtgärder för att

tillförlitligheten skulle bli så stor som möjligt. Eftersom jag var en ovan intervjuare och mina ambitioner var att få ut det bästa från varje intervjutillfälle gick jag igenom frågeområdet väldigt noga. Jag valde också att göra en provintervju för att granska mig själv som intervjuare. Provintervjun var också ett sätt att undersöka hur väl mina frågeområden sammanföll med mitt syfte. Jag anser att dessa åtgärder bidragit till att öka tillförlitligheten i min underökning.

5. Resultat

I detta kapitel redovisas resultatet från min undersökning. Resultatet har analyserats och redovisas under respektive tema. Här redovisas pedagogernas beskrivningar och resultatet knyts samman med litteraturgenomgången och mina egna reflektioner i det kommande diskussionskapitlet. Jag har valt att, som underrubriker i undersökningen, använda mig av kärnfulla citat ur intervjuerna eftersom jag anser att de tydliggör och lyfter resonemanget i resultatet.

5.1 Pedagogernas tankar om särbegåvade barn och deras IUP

- **Särbegåvade barn – identifiering och behov**

Det är i ”tänket” som de kommer fram....

Samtliga lärare ansåg sig ha haft eller har särbegåvade barn i sina klasser och samtliga lärare ansåg att dessa barn har behov som måste belysas och lyftas fram för att skapa en god undervisningsmiljö. Ett sätt att identifiera de särbegåvade barnen, enligt Ingrid, är att ge uppgifter som visar hur de tänker. Hon säger att det är vägen till svaret som kan ge en bild om ett barn är särbegåvat eller inte. Ingrid menar att det är ”tänket” och inte svaret som är det viktigaste för att upptäcka dessa barn.

”Med kreativa uppgifter och annorlunda frågeställningar är det lättare att upptäcka de särbegåvade, än om man bara enbart använder läromedel som är traditionellt uppbyggda.”

(Ingrid)

Marie upplever svårigheter med identifieringen av dessa barn eftersom särbegåvning kan uttryckas inom många olika områden och många av dessa områden kanske inte uppmärksammas inom skolan. Problemet med att fånga upp de barn som har särbegåvning inom andra områden än de teoretiska diskuteras även av Karin. Enligt Karin är skolan teoretisk och det är svårt att ta tillvara på de elever som har sitt särintresse inom till exempel hantverk eller bild.

Karin nämner också att de särbegåvade barnen kan vara svåra att upptäcka, deras behov är inte lika tydligt uttalat som behovet hos de eleverna med brist på förmåga. Hon säger att elevernas egen vetgirighet ligger till grund för att upptäcka och identifiera de särbegåvade barnen. Stig anser att en del av dessa elever går på ”*underkapacitet*”. De behöver inte nödvändigtvis vara särbegåvade, men Stig tror att det finns någon eller några i varje klass som presterar under sin förmåga. Att dessa barn inte självmant kommer och ber om extra uppgifter eller svårare utmaningar, menar Stig, bidrar till svårigheterna att identifiera dessa barn. Likaså tycker han att det är sällan som föräldrarna tycker till och önskar att deras barn ska avancera till nästa nivå i utvecklingen. Marie säger att det kan vara svårt att upptäcka elever som har en särskild begåvning i ett ämne samtidigt som samma elever kämpar för att nå upp till målen i ett annat ämne

Det är svårt att prioritera särbegåvade barns behov....De klarar sig bra ändå

Stig säger att det är svårt, men viktigt att se dessa barns behov. Vidare säger Stig att dessa barn har behov av fördjupning inom ämnen, samtidigt som de också har ett behov av att gå vidare och avancera i sin kunskapsutveckling.

Enligt Marie är det svårt att hinna med att anpassa undervisningen efter dessa barn, eftersom det finns så många barn som har svårt att nå upp till målen som finns uppsatta. Marie säger att man måste prioritera de svagpresterande barnen, eftersom de duktiga eleverna klarar sig bra ändå. Karin tar också upp tidsbrist som ett argument för att inte uppmärksamma eller prioritera dessa elever framför elever som upplevs ha svårigheter. Det är svårt och fel, enligt Karin, att prioritera dessa barn framför de elever som kämpar och sliter för att nå upp till målen. Karin säger att särbegåvade barn självklart får gehör för sina behov, men kanske inte fullt ut. Karin anser att särbegåvade barn inte klarar sig själva utan rätt uppgifter och hon menar att dessa barn får uppgifter att bita i, men de får inte lika mycket av hennes tid. Hon säger att dessa barn utvecklas till en nivå som är över ”*medelnivån*”, men skulle säkert kunna nå ännu högre med tanke på deras förkunskaper. Karin säger att eftersom särbegåvade barn redan ligger bra till i skolarbetet, är det självklart att den mesta av hennes tid läggs på elever som har svårigheter att nå de uppställda målen.

Varför är de inte peppade till att ta utmaningen?

Karin menar också att många av de duktiga eleverna inte vill avancera, eller inte vill göra mer och svårare uppgifter. Istället väljer de ofta att lägga sig på en nivå som ger mer tid till andra

aktiviteter som till exempel innebandy, fotboll eller dans. Vidare säger hon att eleverna vet att de har lätt för sig och de vet att skolarbetet går bra och är nöjda med det, men de är inte beredda att ta nästa steg i utvecklingen. Karin anser att det blir ett för stort krav eller tvång från hennes sida att få dessa barn att ta nästa steg i utvecklingen. Hon säger att dessa barn avancerar och de får arbeta i sin takt, men de tar inte ett så stort steg i utvecklingen att de kommer upp till nästa nivå. När man erbjuder dessa elever andra uppgifter är de ofta villiga att prova på detta arbete. Men det inget de vill ta till sig och arbeta vidare med enligt Karin. Karin säger att man kanske ska låta ”*barn vara barn*” och inte ställa för höga krav på dessa elever. Samtidigt vill hon tillägga att hon aldrig nekar någon att jobba på i sin egen takt och hon försöker peppa och uppmuntra eleverna till att gå vidare. Hon säger att dagens sätt att arbeta innebär att undervisningen anpassas efter eleven så att de får jobba på i sin takt.

”I dagens sätt att jobba får ju alla sitt i alla fall.” (Karin)

Stig anser att det är lärarens ansvar att få igång eleverna och när eleverna presterar under sin förmåga lägger man skulden på sig själv.

”I sådana lägen kan jag känna, vad gör jag för fel? Då lägger jag det lite grann på mig själv. Varför är de inte peppade till att ta utmaningen?” (Stig)

- **Möjligheter och risker**

Pedagogerna i undersökningen hävdar att det finns både risker och möjligheter i arbetet med de särbegåvade barnens IUP. Fast samtliga menar att möjligheterna överväger riskerna.

IUP gör utvecklingen tydlig hos särbegåvade barn...de försvinner inte i mängden

En stor fördel med att skriva IUP för de särbegåvade barnen, menar Anna, är att deras utveckling blir tydlig. Enligt Anna har man stor koll och inblick i dessa elevers utveckling eftersom målen skrivs ner. Upprättandet av en IUP har, enligt henne, en stor fördel eftersom det inte blir så lätt att de särbegåvade barnen försvinner i mängden. Hon säger att innan IUP`n kom var det lätt att dessa barn inte fick den tid och uppmärksamhet de förtjänar, eftersom de klarar sig bra ändå. Vidare säger Anna att skrivandet av IUP`n ger en tydlig bild av vilken nivå eleven befinner sig på och därmed kan man undvika att eleven sitter med för lätta uppgifter.

Samtliga pedagoger i undersökningen utmärker IUP`n som en möjlighet att se och ta tillvara på särbegåvade elevers utveckling. Ingrid säger att dessa barn gynnas av IUP eftersom man måste se till den särbegåvade elevens intressen och behov. Ingrid menar att man får eleven mer delaktig i den egna utvecklingen genom att diskutera uppställda mål tillsammans med eleven..

”Man tittar på deras lärande och utveckling också, som man kanske inte gjorde så tydligt tidigare.”(Ingrid)

Marie menar att en bra utformad IUP räcker som åtgärd för de särbegåvade. Hon säger att deras utveckling och kunskap kan lyftas med hjälp av IUP. Enligt henne är syftet med IUP att se till varje enskild individs intressen och behov. Därmed anpassas undervisningen efter eleven. Stig säger också att IUP`n ska räcka för att ge de barnen det de behöver.

”den ska ju stimulera och göra dem delaktiga i sin utveckling....men dit har jag inte kommit än...” (Stig)

Det är en fara att fokusera för starkt på svagheter

Trots att alla pedagogerna ansåg att möjligheterna med de särbegåvade barnens IUP är många, gav de ändå uttryck för en del risker också. Anna säger att en risk med IUP`n är att man som lärare fokuserar för starkt på målen. Man får, enligt henne, se upp så man inte blir för fast i det som har bestämts i IUP`n. Hon säger att man måste se nya möjligheter och mål i den dagliga undervisningen också.

Något som samtliga lärare tog upp som en möjlig risk med IUP arbetet för de särbegåvade barnen var att det finns en risk att allt för mycket fokus läggs på det som eleven har svårt för. Ingrid säger att det är viktigt att pedagogen är medveten om farorna med att fokusera för starkt på svagheter.

Vidare säger Ingrid att det är en fara om man bara ser till kärnämnen när man skriver IUP. Det är viktigt att se till andra ämnen än svenska och matte. Marie anger att det finns en risk att IUP blir ytterligare ett dokument som hamnar i en pärm i bokhyllan. Hon säger att det finns en risk att IUP`n bara plockas fram till utvecklingssamtalen. En annan riskmöjlighet som

diskuterades av Anna och Marie, hänger samman med lärarens förkunskaper om IUP. Enligt Anna kanske pedagogerna använder sig av IUP'n på fel sätt, eftersom de inte har tillräckliga kunskaper om arbetet med IUP. Marie säger att det är svårt att skapa en bra IUP eftersom hon anser att hennes kunskaper om hur man skriver och utformar en IUP borde vara bättre.

”man får börja smått och arbeta sig uppåt, förhoppningsvis blir det bättre och bättre...man får lära sig allteftersom...” (Marie)

- **Elevens förståelse och delaktighet, samt lärarens ansvar**

När man pratar med dem – vet de – sen när det kommer till själva arbetet är det svårare....

Anna tyckte att de flesta var införstådda och delaktiga i arbetet med IUP, men menade att det finns de som faller utanför. Att eleven är medveten i samtalet och i utformandet av den egna IUP'n anser även Karin och Stig, men de påstår också att när det väl kommer till att praktisera den förståelsen i undervisningen brister det ofta.

Ingrid, Karin och Stig menar att det är en process att lära sig och förstå syftet med den egna IUP'n. Att anta att de små barnen skall ha förståelse och känna sig delaktiga i den egna IUP'n redan i första klass är att kräva för mycket. Vidare säger dessa pedagoger att idag får de små barnen med sig sin IUP redan från början och förhoppningsvis kommer delaktigheten och förståelsen vara större om några år. Samtliga pedagoger menar att det är lärarens ansvar att få eleven att förstå och bli delaktig i utvecklingsarbetet. Marie menar att det är lättare att få särbegåvade barn mer delaktiga i sin IUP än andra barn. Anledningen till detta tror Marie beror på att särbegåvade barn oftast har en större medvetenhet om vad de kan och vill göra.

Anna, Marie och Stig säger att det är ett svårt arbete att få eleven delaktig och de vet egentligen inte hur man skall få dem att nå delaktighet i IUP'n. Ingrid och Karin menade att det krävs många samtal och diskussioner med eleverna för att göra dem delaktig. Att diskutera med eleven om vilken inlärningsstil de har, medverkar till delaktighet, anser Karin. Ett sätt att underlätta förståelsen och öka delaktigheten är, enligt Anna, att ställa upp få och korta mål i IUP'n. Att ha korta mål gör det mer överskådligt och begripligt för eleven, hävdar Anna.

”För att ta vara på dem, måste man få dem att bli mer delaktiga, det är först då det händer nått i skolan.....men hur man gör det, vet jag inte riktigt...” (Stig).

Särbegåvade barn har större frihet i utformandet av sin egen IUP

Alla pedagoger i undersökningen hävdar att de särbegåvade barnen har större frihet än normal begåvade barn att utforma sin IUP utifrån deras egna intressen. Marie säger att eftersom särbegåvade barn redan nått de uppställda målen ges det mycket större utrymme för fördjupningar inom det ämne som eleven är intresserad av.

Vi har ett ansvar att upptäcka alla barn

Enligt Ingrid och Stig, är det viktigt att tänka på att även om de särbegåvade barnen har större frihet och inflytande i utformandet av sin egen IUP, betyder det inte att dessa barn per automatik har lättare att själva utforma sina mål. Ingrid menar att de särbegåvade barnen behöver lika mycket stöd och hjälp i utformandet av sin IUP som de normalbegåvade barnen behöver. Ingrid påpekar att läraren har ett stort ansvar att träna eleven i att förstå och utforma sin egen IUP.

Samtliga pedagoger anser att det är lärarens ansvar att se till att de mål som blivit uppställda uppfylls, genom att ge eleven intressanta och anpassade uppgifter. Pedagogerna menar att det både kan vara fördjupningsuppgifter och uppgifter som gör att eleven avancerar framåt. Ingrid säger att det svåra inte är att ge fler uppgifter, utan svårigheterna ligger i att hitta utmanande uppgifter. Hon säger att uppgifterna måste utmana och få eleven att tänka till. Läraren måste vara uppmärksam på vilken typ av uppgifter som ges till eleven, så att de inte bara blir fler och svårare. Enligt Ingrid är det självklart för lärare att anpassa undervisningen efter de elever som har inlärnings svårigheter, men hon tror att det är svårare och inte lika självklart för lärare att anpassa undervisningen till de särbegåvade barnen. Det är viktig, enligt Ingrid, att bli medveten om detta eftersom *”vi har ett ansvar att upptäcka alla barn....även särbegåvade”* (Ingrid)

- **IUP- utformning och målfokusering**

Vad vill jag lära mig mer om?

Ingrid säger att IUP`n ska vara ett verktyg för att utveckla det eleven vill bli bättre på eller det eleven vill lära sig mer om. Hon menar att eleven måste få fördjupa sig i ett ämne om han

eller hon vill det, även om man som lärare anser att man borde gå vidare i undervisningen. Hon anser att det är orättvist mot barnen om de skulle ha samma mål i sin IUP. Målen i IUP'n måste utformas utefter barnens intressen och behov. Enligt Ingrid är det svårt, både för eleven och för läraren att utforma IUP utefter elevens intressen. Hon säger att *”vissa får man hjälpa på traven, men då gäller det att man hjälper på traven och inte bestämmer.”* (Ingrid)

Om målen utformas lika blir det, enligt Ingrid, ingen IUP utan det blir enbart en planering av undervisningen. Ingrid säger att IUP'n ska uppfylla ett syfte för alla barn eftersom alla barn, även särbegåvade, har rätt att utvecklas. Hon menar att IUP'n skall beskriva hur man går vidare från det som eleven kan och inte utgå från det eleven inte kan. Visst säger Ingrid att resultaten också ska finnas med, men det är ingen IUP. Ingrid menar att det är viktigt att skilja på IUP och resultatdokumentation.

Fokus ska läggas på kärnämnen...särskilt matematik och svenska

Anna säger att särbegåvade barn kan få mål uppsatta i andra ämnen om målen i kärnämnen är uppfyllda. Vidare säger hon att om inte eleven har särskilda önskemål läggs fokus på matte och svenska. Matematik och svenska var även de ämnen som samtliga lärare ansåg som de viktigaste att fokusera på i utformandet av IUP.

De uppsatta målen skall vara kortsiktiga och inte allomfattande.

Anna och Marie ställer upp kortsiktiga mål som följs upp efter ungefär fem veckor. Anna säger att kortsiktiga mål gör det lättare, både för elev och lärare, eftersom de är överskådliga. Enligt henne kan eleven själv hålla koll på målen vilket gör att eleven går in mer för att komma dit. Stig, Karin och Ingrid sätter upp mål på utvecklingssamtal och dessa följs upp på nästa utvecklingssamtal. Stig och Karin anser att det är en risk för att målen blir för långsiktiga och de tycker att målen borde vara mer kortsiktiga och följas upp oftare.

Alla pedagoger i min undersökning anser att målen inte får vara allomfattande. Marie säger att det är bättre att ställa upp korta och få mål som kan nås av eleven, än många och långsiktiga mål som inte går att nå.

Om vi bara skulle gå efter uppnåendemålen, skulle vi kunna ta bort IUP för många barn...
Alla pedagogerna var eniga om att man inte enbart kan utforma IUP efter uppnåendemålen. Samtliga pedagoger anser att IUP'n för särbegåvade barn måste utgå mer från mål att sträva mot än mål att uppnå. Ingrid anser att IUP'n blir verkningslös för dessa barn om uppnåendemålen får för stort utrymme, eftersom de ofta nått upp till många av dessa mål. Stig säger att mål att sträva mot är en påbyggnad av uppnåendemålen och de särbegåvade barnen arbetar mer utefter strävansmål än vad normalbegåvade barn gör eftersom de redan "klarar av" uppnåendemålen. Karin hävdar att man måste koppla ihop målen. Vidare säger hon att man måste bortse från uppnåendemålen eftersom undervisningen måste gå i elevens takt, men hon säger också att särbegåvade barn arbetar mer utefter strävansmål än de andra eleverna.

"För att nå uppnåendemålen, måste man använda mål att sträva mot." (Karin)

- **Användning av de individuella planerna i undervisningen**

IUP ska vara ett levande dokument och användas naturligt i undervisningen

Flera av pedagogerna i min undersökning hävdar att IUP'n måste vara ett levande dokument som ska ligga till grund för undervisningen. De uppsatta målen måste tydliggöras i undervisningen. Karin säger att IUP'n inte ska sitta i en pärm i bokhyllan, utan den ska användas i undervisningen. Hon säger att det gäller att få igång både sig själv och eleverna i detta arbete. Det ska bli "lika naturligt som att göra glosorna i engelska." (Karin)

Samtliga pedagoger menar att det är svårt att få IUP'n att genomsyra undervisningen och göra den levande eftersom det är så nytt. Marie säger att det än så länge inte känns naturligt att arbeta med IUP'n i undervisningen. Hon säger att det är svårt att få tiden att räcka till uppföljning, men hon tror att när man hittat rätt i IUP arbetet kan denna plan bli ett verktyg som spar tid och underlättar planeringen och upplägget av undervisningen.

Något som flera av pedagogerna lyfte fram i undersökningen var att på grund av tidsbrist lägger man mer tid på uppföljningen och dokumentationen av IUP för de elever som av olika anledningar inte når uppnåendemålen än för särbegåvade barn. Marie menar att det är lättare att använda sig av IUP'n i undervisningen för de elever som har inlärningssvårigheter eftersom läraren har ett krav på sig att eleverna måste nå vissa mål. Hon menar att tiden inte riktigt räcker till att dokumentera och följa upp särbegåvade barn i samma utsträckning.

”Det borde inte vara så, de här barnen har ju också rätt att få bli sedda och få uppföljning på sina mål...men vad gör man när tiden inte räcker till?” (Marie)

6. Diskussion

Syftet med denna undersökning är att undersöka hur några pedagoger beskriver att de arbetar med de särbegåvade barnens individuella utvecklingsplaner och hur de med hjälp av dessa planer skapar en utvecklande och bra lärande miljö för dessa barn. De frågeställningar som jag vill ha svar på är:

- Vad är särbegåvning och hur kan de särbegåvade barnen identifieras?
- Vad innebär de individuella utvecklingsplanerna och hur kan man med hjälp av dessa skapa en bra och utvecklande lärande miljö för de särbegåvade barnen?

Jag kommer i detta kapitel koppla samman de resultat som jag fått fram i undersökningen med de forskningsresultat som redovisats i litteraturgenomgången.

6.1 Svårigheter att definiera och identifiera särbegåvade barn och deras behov

Särbegåvningens mångfald

Att definiera och identifiera särbegåvade barn och deras behov är svårt. Det framgår tydligt i både litteraturgenomgången och undersökningen. Persson (1997) säger att det inte finns en enhetlig definition på dessa barn, vilket kan medföra att de upplever problem i skolan. Dessa identifieringssvårigheter kan ha många orsaker. En orsak som återkommer i både litteraturgenomgången och undersökningen kan härledas till särbegåvningens mångfald inom olika domäner. Persson (1997), Wahlström (1995) och Gardner (1999) hävdar att det finns många olika särbegåvningar eller intelligenser och enligt författarna tar inte skolan vara på de olika särbegåvningarna. De säger att skolan framför allt ser till de akademiska begåvningarna vilket bidrar till svårigheterna med att identifiera och utveckla särbegåvningar inom andra domäner. Detta bekräftas också av två pedagoger i undersökningen. Pedagogerna påstår att skolan är teoretisk och att det är svårt att ta tillvara på och utveckla andra begåvningar än de akademiska. I Lpo94 står det att undervisningen ska anpassa efter varje elevs förutsättningar, tidigare kunskaper och behov. Enligt mina tolkningar innebär det att alla elever, oavsett särbegåvningsdomän, har rätt att få utvecklas på bästa möjliga sätt.

Bristande kunskaper om särbegåvade barn

En annan orsak till att pedagogerna inte upptäcker och utvecklar särbegåvningar inom skolan kan enligt Persson (1997) och Wahlström (1995) vara att pedagogerna har bristande kunskaper om särbegåvade barn och deras behov. Samtliga pedagoger i undersökningen anser att särbegåvade barn har behov som måste tillgodoses. Men samtidigt tyckte jag mig kunna urskilja en allmän åsikt bland pedagogerna i undersökningen att dessa barns behov inte prioriteras i samma utsträckning som elever med svårigheter att nå upp till de uppsatta målen. En del av pedagogerna i undersökningen anser att dessa barn klarar sig bra ändå. Jag anser att behoven hos särbegåvade barn är lika viktiga och bör behandlas med samma respekt, som behoven hos andra barn i skolan.

Idag utbildas pedagogerna i att se och tillgodose behoven hos barn som inte når upp till målen och väldigt lite tid läggs på att utbilda blivande och verksamma pedagoger om särbegåvade barns specifika behov. Jag tror att utbildning om de särbegåvade barnens behov kan få yrkesverksamma och blivande pedagoger att inse att behoven hos dessa barn är lika stora och betydelsefulla som de andra barnens behov. Europarådet hävdar att särbegåvade barn är barn i behov av särskilt stöd. Persson (1997) och Wahlström (1995) säger också att särbegåvade barn har speciella behov. Jag hoppas att ökad kunskap och utbildning om dessa barn kan få skolan och pedagogerna att få större förståelse för dessa barns behov. Dessa barn har särskilda behov som behöver uppmärksammas och tas tillvara på i mycket större utsträckning än vad som görs i skolan idag.

Svårt att få tiden att räcka till

Tidsbrist är kanske den största orsaken till att skolan inte upptäcker och tillgodoser särbegåvade barns behov till fullo. I undersökningen framkommer det, vilket jag finner lite oroväckande, att just tidsbrist är en anledning till att pedagoger inte har möjlighet att tillgodoser de särbegåvade barnens behov fullt ut. Det är allmänt känt att verksamma pedagoger inte har den tid som krävs för att tillgodose alla elever. Kanske beror detta på att elevantalet i klasserna ökar och pedagogernas arbetsuppgifter blir fler. Att pedagogerna i undersökningen prioriterar att lägga största delen av sin tid på de elever som inte når de uppställda målen är inte svårt att förstå och kanske gör de det med all rätt. Skolan har trots allt ett ansvar för att alla elever ska nå en viss kunskapsnivå inom de olika ämnena.

Jag vet inte hur man ska komma tillrätta med detta problem. En möjlig åtgärd är att minska elevantalet i varje klass. Om pedagogerna som arbetar i skolan får mer stöd och hjälp tror jag att man kan skapa en skolmiljö där alla barn får göra sig hörda och bli sedda. Det är politikerna och de ansvariga inom skolan som måste se över hur man på bästa sätt kan förändra skolan så att alla elever skall få sina behov tillgodosedda. Skolans mål är att vara en skola för alla, men det målet har vi, enligt mig, inte nått ännu.

6.2 IUP - möjligheter och risker

Tydlig kunskapsutveckling

Alla pedagoger i min undersökning menar att arbetet med IUP innebär många möjligheter för de särbegåvade barnen. Samtliga pedagoger sa att kunskapsutvecklingen för dessa barn gynnas och tydliggörs med hjälp av IUP. Vissa av pedagogerna i undersökningen menade att i och med införandet av IUP tvingades läraren att se dessa barn också. De anser att det var lätt att glömma bort särbegåvade barn innan införandet av IUP. Tiden och kraften lades på barn som inte nådde målen. Pedagogerna i undersökningen menar att nu måste särbegåvade barns utveckling också sättas på pränt, vilket gör att deras kunskapsnivå blir tydlig och rätt undervisning kan sättas in. Att göra kunskapsutvecklingen tydlig är också ett syfte med införandet av IUP.

Jag hoppas och tror att införandet av IUP innebär en betydelsefull förändring för de särbegåvade barnens kunskapsutveckling. Nu måste dessa barn erbjudas den tid och uppmärksamhet som de behöver. Jag tror inte att pedagogerna medvetet och av vilje väljer att bortse från särbegåvade barns behov, men på grund av tidsbrist så är det lätt att glömma dessa barn. De klarar sig ju bra ändå. Tack vare IUP kan ingen glömmas bort. Alla har en möjlighet att utvecklas på bästa sätt, oavsett begåvning. Lpo94 säger att man ska individanpassa undervisningen och jag anser att i och med införandet av IUP, tar skolan ett stort steg mot detta mål.

Elevers delaktighet och målfokusering

I Lpo94 (2006) står det att eleverna skall vara delaktiga och ta ansvar över sin egen skolgång och enligt pedagogerna i undersökningen bidrar upprättandet av IUP till att skapa en delaktighet som inte fanns tidigare. Skolverket säger att eleverna ska vara delaktiga i

utförandet av sin egen IUP. Samtliga pedagoger i undersökningen menar att särbegåvade barn till och med har större inflytande och är mer delaktiga i upprättandet av sin egen IUP än vad andra barn är.

Kunskapsbrist och tidsbrist, en risk även med IUP

När det gäller svårigheterna med att identifiera och tillgodose särbegåvade barnens behov uppgavs kunskaps- och tidsbrist som två bidragande faktorer. Dessa två faktorer spelar även en viktig roll för upprättandet av särbegåvade barns IUP. Pedagogerna i undersökningen säger att det är svårt att arbeta med IUP för att det är så nytt. Arbetet med upprättandet av IUP tar, enligt pedagogerna, tid och kraft. Vissa av dem känner sig inte säkra i detta arbete ännu, utan uppgav att de med tiden förhoppningsvis kommer att bli bättre på detta arbete. Jag tror många gånger att pedagogerna upplever tidsbrist, både i arbetet med IUP och att känna igen och ta till vara på särbegåvade barn, på grund av att de inte har tillräcklig kunskap och utbildning inom området. Enligt mig bidrar kunskapsbrist till att pedagoger upplever tidsbrist. Om de hade tillräckliga kunskaper så tror jag inte att man skulle se svårigheterna, som till exempel tidsbrist, i detta arbete. Jag tror att ökade kunskaper innebär att man ser möjligheter snarare än hinder.

Fortbildning och kunskap är avgörande

Kunskap och fortbildning av verksamma pedagoger är, enligt Wretman (2006), det som kommer att avgöra om IUP'n blir ett effektivt pedagogiskt verktyg. Wretman menar att pedagogerna måste få fortbildning i och om kunskapssynen som präglar Lpo94 för att IUP'n ska fungera som det är tänkt. I grundskoleförordningen kan man läsa att IUP'n ska vara framåtsyftande och sammanfatta vilka insatser som krävs för att eleven skall utvecklas i enlighet med gällande kursplaner och läroplaner. Enligt Wretman skall undervisningen präglas mer av målen att sträva mot och inte fokusera så mycket på uppnåendemålen. Wretman säger att Lpo94 bygger på mål att sträva mot och det måste också arbetet med IUP bygga på. Pedagogerna i undersökningen säger att man måste se mer till mål att sträva mot än till mål att uppnå. Men jag tycker mig ändå märka av en tendens att pedagogerna arbetar först och främst utefter uppnåendemålen. Pedagogerna säger att de särbegåvade barnens mål bygger mer på mål att sträva mot än mål att uppnå. Men jag tolkar det som att det är under förutsättning att uppnåendemålen är avklarade.

Hur kan arbetet med IUP bli gynnsamt för särbegåvade barn?

Wretman (2006) har rätt när han säger att målen är motsägelsefulla och det är inte lätt att veta hur man ska lägga upp undervisningen så att den svarar upp mot både strävansmål och uppnåendemål. Men om IUP ska kunna gynna särbegåvade barn måste den, enligt mig, bygga på målen att sträva mot. Och det innebär att pedagogerna måste ha en elevsyn och kunskapssyn som vilar på intentionerna i Lpo94.

Om pedagogerna får den utbildning och kunskap som krävs elimineras riskerna med att utforma en felaktig IUP för särbegåvade barn. Jag tror också att fortbildning av pedagogerna innebär att arbetet inte blir så tidskrävande. Genom fortbildning får de en förståelse för vad de gör och varför. Som det är idag tycker jag att det verkar som pedagogerna famlar i mörkret. Enligt mig vet de inte riktigt vad de ska göra eller hur de ska arbeta med IUP. Jag tror, tyvärr, att mycket av den fortbildning om IUP som pedagogerna får behandlar formalia och utformandet och innehållet eller syftet hamnar i skymundan. Genom att få ökad kunskap om intentionerna med detta viktiga arbete tror jag att pedagogerna kommer att se alla fördelar med att lägga ner mycket tid på IUP arbetet. Jag tror att det tar lite tid att komma in i arbetet, men när man väl nått dit anser jag att man sparar mycket tid i planeringen av undervisningen eftersom kunskapsutvecklingen blir så tydlig med hjälp av IUP.

Med rätt utbildning av pedagogerna delar jag Wretmans (2006) åsikter om att IUP kan bli ett utmärkt pedagogiskt verktyg som lyfter och skapar en utmärkt kunskapsutveckling för alla barn i skolan. Men framför allt ser jag IUP som ett möjligt verktyg att lyfta och utveckla de särbegåvade barnen på ett sätt som man inte gjort förut. Jag håller med Marie och Stig när de säger att med en rätt utformad IUP behövs det inga andra insatser, såsom särskilda klasser eller årskurseliminering, för att ta tillvara på alla särbegåvningar som finns i våra skolor idag.

6.3 Metoddiskussion

Det finns en tydlig brist i mitt val av undersökningsmetod. Vid intervjuerna framkommer enbart respondenternas egna åsikter. Intervjuerna återspeglar inte hur eller vad de egentligen gör. Enligt Stukåt (2005) finns det en självklar risk att validiteten i en undersökning minskar när man har med människor att göra. Stukåt menar att det alltid finns en risk att respondenterna ger oärliga och osanna svar. Detta kan, enligt Stukåt, givetvis ske mer eller mindre omedvetet

från respondenternas sida. Men det är ändå viktigt att vara medveten om denna felkälla när man skriver sin rapport.

Jag tror självklart att pedagogerna i min undersökning avser att arbeta efter mål att sträva mot när de lägger upp undervisningen för särbegåvade barn, men det kan faktiskt vara så att de omedvetet inte "lever som de lär". Ett sätt att öka validiteten i undersökningen hade varit att komplettera intervjuerna med observationer i klassrummet. Likaså tror jag att validiteten kunde höjas av att intervjua elever för att få fram deras syn på den egna delaktigheten och skolans målfokusering i undervisningen. Pedagogerna i undersökningen påstår att IUP gör särbegåvade barn mer delaktiga och de här barnen får gehör för sina egna intressen när det kommer till utformandet av målen. Jag tror att kompletterande observationer skulle ha kunnat bekräfta eller dementera pedagogernas utsagor på ett sätt som hade varit positivt för min undersökning.

6.4 Fortsatt forskning

Det finns mycket som man kan forska vidare på inom detta relativt utforskade område. De särbegåvade barnen och deras behov är ett relativt utforskat område inom svensk forskning och här tror jag att det skulle kunna gå att få fram mycket intressanta och värdefulla forskningsresultat som ökar kunskapen om dessa barn. Det som jag finner mest intressant att forska vidare på, med utgångspunkt från min rapport, är hur man dokumenterar särbegåvade barns utveckling. Pedagogerna i undersökningen säger att särbegåvade barns kunskapsutveckling blir tydlig med hjälp av IUP. Frågan blir då hur man dokumenterar denna utveckling på bästa sätt. Kan till exempel Portfolio var ett bra sätt att dokumentera och tydliggöra särbegåvade barns kunskapsutveckling? Vidare kan man fråga sig om en väl dokumenterad kunskapsutveckling underlättar arbetet med de särbegåvade barnens IUP.

Källförteckning

Tryckta källor:

- Bjurwill, Christer (2001). *A,B,C och D. Vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser*. Lund: studentlitteratur
- Ekholm, Mats & Fransson, Anders (1994). *Praktisk intervjuteknik*. 4 uppl, 2 tryck. Göteborg: Norstedts
- Gardner, Howard (1999). *Intelligenserna i nya perspektiv*. Jönköping: Brain Books AB
- Johansson, Bo & Svedner Per Olov (2004). *Examensarbete i lärarutbildningen*. Uppsala: X-O Graf Tryckeri AB Författarna och kunskapsförlaget 2001
- Moreau, Helena, & Wretman, Steve & Fortbildning AB (2006). *Individuella utvecklingsplaner och allmänna råden*. 2 uppl. Solna: Fortbildning AB
- Moreau, Helena & Wretman, Steve & Fortbildning AB (2006). *Individuella utvecklingsplaner utifrån utvecklingssamtal och portfolio*. Solna: Fortbildning AB
- Patel, Runa & Davidsson, Bo (1994). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur
- Persson, O. Roland (1997). *Annorlunda land*. Stockholm: Liber/ Almqvist & Wiksell
- Skolverket (2006): *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklass och fritidshemmet Lpo94*. Stockholm: Skolverket/ Fritzes
- Skolverket (2005). *Allmänna råd och kommentarer. Den individuella utvecklingsplanen*. Stockholm: Skolverket/ Fritzes
- Stukåt, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Wahlström, O. Gunilla (1995). *Begåvade barn i skolan. Duglighetens dilemma?*. Stockholm: Liber Utbildning
- Winner, Ellen (1996). *Begåvade barn*. Jönköping: Brain Books AB

Elektroniska källor:

- Council of Europé (2006) *Recommendation 1248 (1994) on education for gifted children*.
<http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta94/EREC1248.htm>
- Regeringskansliets rättsdatabaser. Utbildnings- och kulturdepartementet.
Grundskoleförordningens 7:e kapitel, 2 § (förordning 2005:179)
<http://lagen.nu/1994:1194>

Definition - särbegåvade barn

Persson menar att alla är begåvade, men alla är inte enastående eller exceptionellt kapabla. Därför anser Persson att ordet särbegåvad är ett mer lämpligt ordval att använda för denna grupp av individer.

Persson (1997) rekommenderar att definitionen av begreppet särbegåvning utgår från denna breda definition, som också är tillämpningsbar för i princip alla domäner:

Den är särbegåvad som kontinuerligt förvånar både kunskapsmässigt och tillämpningsmässigt genom sin osedvanliga förmåga i ett eller flera beteenden. Ett beteende i detta sammanhang förstås som en mänsklig prestation, aktivitet eller funktion (Persson 1997, s.50).

Persson (1997) menar att man inte kan identifiera de särbegåvade barnen utifrån deras beteende, utan hävdar att identifiering av de särbegåvade och hur de särbegåvade fungerar och beter sig måste behandlas var för sig. För att sammanfatta vissa särdrag hos de särbegåvade och se skillnader mellan normalbegåvade och särbegåvade kan man säga att särbegåvade individer tänker på ett annat sätt, vilket Persson menar kommer sig av att dessa personer vet mer än andra. Deras kunskaper och insikter förvånar ofta omgivningen. De har också ett bättre minne, bättre inlärningsförmåga och bättre förmåga att tillämpa sin kunskap i olika situationer än individer med normalbegåvning. Persson säger också att de särbegåvade är ovanligt nyfikna till sin natur och de har ett stort behov av att lära sig och upptäcka nya saker.

Bilaga 2

Intervjuguide

Beskriv ditt arbete med de särbegåvade barnens individuella utvecklingsplaner och hur kan du med hjälp av dessa, utveckla och skapa en bra lärandemiljö för de särbegåvade barnen?

Särbegåvade barn

- Identifiering
- Behov
- Skillnader mellan särbegåvade barn och normalbegåvade barn

IUP

- Egna erfarenheter och förkunskaper
- Utformande och målfokusering
- Möjligheter
- Risker
- Elevernas delaktighet och förståelse för upprättandet av IUP

Skillnader mellan särbegåvade barn och normalbegåvade barn.